

FRÁSÖGN*af fundi þingmannanefndar í Ottawa 24. maí 2019*

Af hálfu Alþingis sóttu fundinn Ari Trausti Guðmundsson, formaður þingmannanefndar um norðurskautsmál, og Arna Gerður Bang ritari. Helstu mál á dagskrá voru niðurstöður ráðherrafundar Norðurskautsráðsins sem haldinn var í Rovaniemi 6. – 7. maí sl., og olíumengun á hafsvæði norðurslóða. Önnur mál á dagskrá voru, menntamál og líffræðileg fjölbreytni auk norðurslóðastefnu Kanada. Formaður þingmannanefndarinnar, Eirik Sivertsen frá Noregi, stýrði fundinum.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning Alison LeClaire, sendiherra norðurslóða í Kanada, á niðurstöðum ráðherrafundar Norðurskautsráðsins sem haldinn var í Rovaniemi 6.–7. maí sl. Fundinn sóttu utanríkisráðherrar allra átta aðildarríkja Norðurskautsráðsins, en þau eru Bandaríkin, Kanada, Rússland og Norðurlöndin. Að auki sóttu fundinn forustufólk sex frumbyggjasamtaka sem eru fullir þátttakendur í starfsemi Norðurskautsráðsins og fulltrúar 39 áheyrnaraðila, en á meðal þeirra eru ríki eins og Kína, Frakkland, Indland, Þýskaland, Japan og Suður-Kóreu. LeClair sagði ljóst að það sem mesta athygli og áhyggjur vekti á fundi ráðherranna væri að engin sameiginleg ályktun var gefin út eins og venja er. Í aðdraganda fundarins höfðu stjórnvöld í Washington þrýst á um að tilvísanir í loftslagsbreytingar og Parísarsamkomulagið yrðu teknar út úr texta ályktunarinnar. Það hefði leitt til átaka um innihald hennar, því önnur ríki ráðsins hefðu verið alfarið á móti þeirri afstöðu. Þetta þykir vera enn eitt dæmið um að núverandi stjórnvöld vestanhafs séu ekki samstiga aðildarríkjum Norðurskautsráðsins og fleiri ríkjum hvað loftslagsmál varðar.

Með ályktun ráðherrafundarins átti að leggja víðtækan pólitískan grunn að starfi Norðurskautsráðsins næstu tvö ár undir formennsku Íslands. Aldrei fyrr hefur það gerst í sögu Norðurskautsráðsins frá árinu 1996 að ekki hafi náðst samkomulag um ályktun af þessu tagi. Í stað ályktunarinnar rituðu ráðherrarnir undir samstarfsfirlýsingu eða tveggja blaðsíðna skjal með minna formlegt gildi en fullgild ályktun fundarins. Ráðherryfirlýsingunni er ætlað að skapa ramma um samstarf ríkisstjórnanna sem mynda Norðurskautsráðið. Í sameiginlegu ráðherryfirlýsingunni sem allir utanríkisráðherrar staðfestu með undirritun sinni er ekki minnst á loftslagsbreytingar. Þess í stað er lýst viðurkenningu á fjölbreytileika samfélaga, menningar og efnahags á norðurslóðum og áréttáður stuðningur við velferð íbúa á norðurskautssvæðinu, sjálfbæra þróun og vernd umhverfis. Óneitanlega hafi þessi niðurstaða verið vonbrigði fyrir aðildarríkin en áhersla sé þó á að halda áfram á sömu braut með sameiginleg markmið að leiðarljósi.

Enn fremur sagði LeClaire orð Mike Pompeo, utanríkisráðherra Bandaríkjanna, að Bandaríkjamenn mundu láta meira til sín taka á norðurslóðum til þess að stemma stigu við „ágengri hegðun“ Kínverja og Rússa á svæðinu, hafa vakið atygli og áhyggjur. Þá varaði Pompeo jafnframt við því á fundinum að norðurslóðir væru nú orðnar að vettvangi „alþjóðlegs valds og samkeppni“ vegna þeirra gríðarmiklu náttúruauðlinda sem þar væri að finna, einkum í formi olíu og jarðgass, steinefna og fiskstofna. Þá hafi hann gagnrýnt tilraunir Kínverja til að seilast til áhrifa á norðurslóðum, en Kína er áheyrnarríki í Norðurskautsráðinu.

Jafnframt greindi Eirik Sivertsen, formaður nefndarinnar, frá innleggi sínu á ráðherrafundinum í Rovaniemi þar sem hann áréttaði mikilvægi samstarfs norðurskautsríkjanna þar sem sjónum væri beint að loftslagsbreytingum og mannlífsþróun á svæðinu. Hann lagði enn fremur áherslu á að sameiginleg markmið allra ríkja norðurslóða væru að viðhalda stöðugleika á svæðinu og Norðurskautsráðið gegndi þar mikilvægu hlutverki.

Næst kynnti Tero Vauraste, varaformaður Efnahagsráðs norðurslóða, starfsemi ráðsins. Hann sagði markmið Efnahagsráðs norðurslóða þau að efla og viðhalda viðskiptatengslum milli

norðurslóðaríkjanna átta. Það sé m.a. gert með því að standa vörð um viðskiptatengda hagsmuni félaga sinna á norðurslóðum, skipuleggja fundi og ráðstefnur er varða almenn málefni um viðskiptatækifæri á norðurslóðum og vinna með stjórnvöldum. Þá greindi hann frá því að í tengslum við ráðherrafundinn í Rovaniemi í maí sl. hafi ráðið skrifað undir viljayfirlýsingu Norðurskautsráðsins um að koma skipulagi á samstarf og auðvelda samvinnu milli Norðurskautsráðsins og Noðurslóða-viðskiptaráðsins.

Næsta mál á dagskrá var starfsemi þingmannanefndarinnar og málefni norðurskautsins innan einstakra aðildarríkja nefndarinnar. Ari Trausti Guðmundsson greindi frá því að Ísland hafi tekið formlega við formenskukeflinu af Finnum á ráðherrafundi Norðurskautsráðsins í Rovaniemi í Finnlandi 7. maí sl. Formennska í Norðurskautsráðinu er til tveggja ára. Hann sagði Ísland hafa skýra sýn varðandi formenskutímabilið þar sem lögð er megináhersla á þrjú málefna svið; málefni hafsins, loftslagsmál og grænar orkulausnir og fólkið og samfélög á norðurslóðum. Einnig verður haldið áfram vinnu við að styrkja innra starf Norðurskautsráðsins og kynna starf þess út á við. Yfirskrift formennsku Íslands í Norðurskautsráðinu, *Saman til sjálfbærni á norðurslóðum*, vísar til þess að meginviðfangsefni ráðsins krefjast samvinnu yfir landamæri. Hún minnir líka á að starf ráðsins hefur frá upphafi snúist öðru fremur um að tryggja sjálfbæra þróun á svæðinu.

Kári Páll Højgaard, 2. varaformaður Vestnorræna ráðsins, var fulltrúi ráðsins á fundinum. Hann ræddi starf ráðsins að undanfögnu og nefndi sérstaklega að áhersla yrði lögð á vernd og vöxt tungumálanna í vestnorrænu ríkjunum á komandi starfsári. Það tengdi hann meðal annars áherslu SCPAR á tungumál fólks á norðurslóðum sem meðal annars er getið um í yfirlýsingu SCPAR sem samþykkt var í Inari haustið 2018. Jafnframt kynnti Oddný G. Harðardóttir áherslur Norðurlandaráðs í Norðurslóðamálum. Hún sagði ráðið m.a. leggja áherslu á bann við notkun svartolíu (HFO) sem geti haft alvarlegar afleiðingar fyrir viðkvæmt lífríki hafsvæða norðurslóða og líffræðilegan fjölbreytileika. Þá sagði hún fulltrúa Norðurlandaráðs harma það að ekki hefði náðst að komast að sameiginlegri ályktun á síðasta ráðherrafundi Norðurskautsráðsins. Nauðsynlegt væri fyrir norðurskautsríkin að standa saman og tala einni röddu um mikilvæg málefni norðurslóða og það væri von Norðurlandaráðs að þetta tilvik muni ekki endurtaka sig.

Næsti fundur þingmannanefndarinnar verður haldinn í Bodo 18. nóvember 2019. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildarinnar og á vefsvæðinu: <http://www.arcticparl.org>